

พัฒนาการการยอมรับและรับรองสิทธิของผู้มีความหลากหลายทางเพศ

Development of Acceptance and Recognition of Rights of GLBTIQ+ People

วรธา มงคลสืบสกุล

Woratha Mongkhonsuebsakul

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Faculty of Humanities and Social Sciences

มหาวิทยาลัยทักษิณ

Thaksin University

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาประเด็นเกี่ยวกับพัฒนาการการยอมรับและรับรองสิทธิของผู้มีความหลากหลายทางเพศ ที่มีรากฐานมาจากการกล่าวอ้างสิทธิทางเพศของขบวนการผู้หญิง เพื่อเรียกร้องสิทธิในการเลือกตัดสินใจในเนื้อตัวและร่างกายของตนเอง บนหลักการที่ปราศจากการบังคับ การให้อิสระ ปราศจากการเลือกปฏิบัติ และปราศจากความรุนแรงทุกรูปแบบ หลักการดังกล่าวถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในความเท่าเทียมกันของมนุษย์ มีความครอบคลุมถึงสิทธิของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศมีเหตุการณ์ที่สำคัญ คือ การจัดตั้งองค์กรส่งเสริมสิทธิและความเท่าเทียมของบุคคลรักเพศเดียวกันแห่งแรกของโลกในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ Stonewall Inn ในช่วงทศวรรษที่ 1960 รวมถึงการเดินขบวนพาเหรด สถานะการยอมรับทางสิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนดังกล่าวแบ่งออกได้ดังนี้ 1) การกำหนดให้ความหลากหลายทางเพศของบุคคลเป็นความผิด และได้มีการกำหนดบทลงโทษไว้หลายรูปแบบ

ซึ่งได้รับอิทธิพลจากทางศาสนา เป็นหลัก 2) การกำหนดให้ความหลากหลายทางเพศของบุคคลไม่มีความผิด เป็นการทบทวนมุมมองที่มีต่อกลุ่มคนดังกล่าว ความก้าวหน้าที่สำคัญ คือ สมาคมจิตวิทยาแห่งสหรัฐอเมริกา และองค์การอนามัยโลกได้ถอดถอนให้การรักเพศเดียวกันออกจากบัญชีอาการผิดปกติทางจิต และ 3) การกำหนดให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไม่มีความผิด ซึ่งเป็นช่วงของการพัฒนากฎหมายเพื่อส่งเสริม สนับสนุนสิทธิมนุษยชนให้ครอบคลุมกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ

คำสำคัญ: ความหลากหลายทางเพศ, ความเสมอภาคทางเพศ, สิทธิมนุษยชน, สิทธิเสรีภาพ

Abstract

This article aimed to study the development of acceptance and recognition of the rights of GLBTIQ+ people which came from the women's movement for the right to make decisions about themselves and their bodies on the principle of non-coercion, freedom, non-discrimination, and free from all forms of violence. This principle is a fundamental human right to equality, and it also covers the right of GLBTIQ+. The significant event of GLBTIQ+ right movement was the establishment of the world's first homosexual rights and equality organization in the period before World War I. In addition, there was Stonewall Inn incidence in the 1960s as well as a parade. The recognition of rights of GLBTIQ+ people can be divided as follows: 1) to define a person's gender diversity as a crime with a number of penalties, which have been mainly influenced by religion. 2) Determining a person's gender diversity is not guilty. It is a review of perspectives on the said group of people. A major breakthrough is that the American Psychological Association and the World Health Organization have removed homosexuality from the list of mental disorders. 3) GLBTIQ+ people are not a guilty which is a period of legal development to promote human rights to include the right of GLBTIQ+ people as well.

Keywords: GLBTIQ+, gender equality, human rights, liberty and rights

บทนำ

สิทธิมนุษยชนเป็นหนทางที่จะสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้น และเป็นหลักการสำคัญในการดำรงชีวิตของมวลมนุษย์ เป็นเครื่องมือของการแสวงหาชีวิตทางสังคมที่ดีสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ ความไม่สงบสุขของสังคมในอดีตที่นำมาซึ่งความเจ็บปวด ความสูญเสียของมวลมนุษย์ จึงเป็นเหตุผลสำคัญให้สังคมโลกรวมตัวกันเพื่อจัดทำข้อกำหนด ให้ความคุ้มครองต่อมวลมนุษย์ เกิดการกำหนดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานเป็นแนวคิดที่สร้างความปรารถนาให้สังคมเคารพต่อสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชนนั้นมีความสำคัญในฐานะของอารยธรรมโลกที่เกิดจากการวางระบบความคิด ให้ผู้คนตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยเริ่มจากการยอมรับความเป็นมนุษย์ที่มีสิทธิเสรีภาพจากความชอบธรรมที่มีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดและให้ความสำคัญกับชีวิต (ชะวัชชัย ภาติณฐ, 2548) นอกจากนี้สิทธิมนุษยชนยังถือเป็นหลักประกันของความเป็นมนุษย์ เมื่อกล่าวถึงเรื่องราวของสิทธิมนุษยชนนั้นไม่ได้เป็นเรื่องของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่สังคมทั่วโลกต้องให้ความตระหนักและคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนทุก ๆ รูปแบบ โดยไม่นำความแตกต่างของแต่ละบุคคลมาเป็นข้อจำกัดที่ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิดังกล่าว

สิทธิมนุษยชนได้ปรากฏหลักการบนอนุสัญญาสากลที่เกี่ยวข้องจำนวน 9 ฉบับ และเกิดการผลักดันกฎหมายที่มีความครอบคลุมกับกลุ่มคนต่าง ๆ (จรัญ ไขษณานันท์, 2559) ความตระหนักของสิทธิมนุษยชนได้ขยายความครอบคลุมไปสู่กลุ่มคนที่มีปัญหาเฉพาะด้าน จนเป็นที่รับรู้ของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ ซึ่งเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ประสบปัญหาจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนมาอย่างยาวนาน กลุ่มคนดังกล่าวถูกละเมิด ถูกทรมาน ถูกเลือกปฏิบัติ ถูกจำกัดสิทธิ รวมถึงการนำเอาปัญหาทางสุขภาพว่าพฤติกรรมของกลุ่มคนรักเพศเดียวกันเป็นอาการผิดปกติทางจิต วาทกรรมดังกล่าวได้สร้างความเข้าใจ ที่ไม่ถูกต้องให้กับสังคมจนเกิดการตีตราในแง่ลบให้กับกลุ่มคนดังกล่าว ด้วยเหตุเพราะการมีอัตลักษณ์หรือความรู้สึกทางเพศที่แตกต่างจากเพศกระแสหลักอย่างชายหญิง กลุ่มคนหลากหลายทางเพศถูกกดขี่หรือถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจนนำมาสู่การรวมตัวกันเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ และต้องการการยอมรับจากทางสังคม ให้มีสิทธิที่เท่าเทียมและเสมอภาคกับกลุ่มคนทั่วไป โดยมีเหตุการณ์

ที่เกิดขึ้นหลายกรณี เช่น กรณีเหตุการณ์ตำรวจบุก Stonewall ในช่วงทศวรรษที่ 1960 ซึ่งในขณะนั้นเมืองนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ถือว่าการแต่งกายของบุคคลที่ผิดจากเพศสภาพของตนเอง รวมถึงการเปิดให้บริการบาร์เกย์เป็นสิ่งผิดกฎหมาย (CHAN, 2009) จากมาตรการที่เกิดขึ้นกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ จึงได้รับผลกระทบโดยตรง ทำให้กลุ่มคนเหล่านั้นต้องคอยหลบซ่อนตัวตนที่แท้จริงกับสังคม และไม่สามารถที่จะรวมตัวกันเพื่อสังสรรค์ในสถานที่ใดๆ ได้ กลุ่มคนเหล่านี้จึงต้องการหาพื้นที่ที่เป็น safe zone เพื่อทำกิจกรรมพบปะสังสรรค์กัน สถานที่ดังกล่าวคือ Stonewall Inn ส่วนใหญ่จะมีกลุ่มชายรักชายไปใช้บริการกันเป็นจำนวนมาก ถึงอย่างไรก็ตามสถานที่แห่งนี้ไม่ได้เปิดรับเพียงกลุ่มคนหลากหลายทางเพศเท่านั้น แต่ยังเปิดให้บริการกับคนทุกกลุ่มทุกเพศ (CNN, 2022) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ Stonewall กลายเป็นสถานที่ของกลุ่มคนที่สังคมไม่ยอมรับ ควบคู่กับการกลายเป็นสถานที่พบปะของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศจนเป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวาง ตำรวจจึงเข้ามาควบคุมสถานที่ดังกล่าว จนเกิดเหตุการณ์ปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างตำรวจกับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ เหตุการณ์ดังกล่าวกลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญในการเรียกร้องความยุติธรรม สิทธิ เสรีภาพ และมนุษยธรรมให้กับกลุ่มคนดังกล่าว นอกจากนี้ในมิติของทางสุขภาพ กลุ่มคนหลากหลายทางเพศเคยถูกกำหนดให้เป็นอาการของ โรคจิต ภายหลังองค์กรทางด้านสุขภาพ ได้แก่ สมาคมจิตวิทยาแห่งสหรัฐอเมริกาได้ถอดถอนการรักเพศเดียวกันออกจากบัญชีโรคผิดปกติทางจิตในปี ค.ศ. 1973 (Drescher, 2015) และองค์การอนามัยโรคได้ถอดถอนประเด็นดังกล่าวเช่นเดียวกันในปี ค.ศ. 1990 ทั้งนี้เพื่อลดการตีตราและสนับสนุนการเข้าถึงบริการทางสุขภาพของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ นับตั้งแต่บัดนั้นมารักเพศเดียวกันไม่ใช่อาการผิดปกติทางจิตอีกต่อไป ทำให้หลายประเทศเกิดการยอมรับและพัฒนามาตรฐานกฎหมายที่ครอบคลุมสิทธิต่างๆ ของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ เช่น การระบุค่านำหน้าของผู้ที่มีอัตลักษณ์ทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิด การรับรองการสมรสของกลุ่มคนดังกล่าวที่ในปัจจุบันเกิดขึ้นแล้วใน 35 ประเทศทั่วโลก (Richter, 2021) โดยเฉพาะทางแถบกลุ่มประเทศของทวีปอเมริกา และยุโรปถือว่าได้พัฒนามาตรฐานดังกล่าวไปอย่างก้าวหน้ามาก

จากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูล เพื่อจะนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการการยอมรับและรับรองสิทธิของผู้มีความหลากหลายทางเพศ โดยเริ่มตั้งแต่การนิยามตัวตนของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ แนวคิดที่ให้การสนับสนุนสิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ การกล่าวอ้างสิทธิทางเพศ รวมถึงเหตุการณ์สำคัญ การต่อสู้ และเรียกร้องในอดีตของกลุ่มคนดังกล่าว จนนำมาสู่การยอมรับทางสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

นิยามของคำว่า “ความหลากหลายทางเพศ”

คำเรียกของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศถูกพัฒนาขึ้นมาพร้อมกับสังคมที่มีความสลับซับซ้อน กลุ่มแรกๆ ที่เป็นที่รู้จักในนามของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ คือ “เกย์” เกิดขึ้นในราวทศวรรษ 1970 การผลิตคำต่างๆ เพื่อเรียกกลุ่มคนดังกล่าว ได้ถูกพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ เกิดความพยายามในการจัดระเบียบเพศสภาพ เพศวิถี โดยใช้สรีระทางกายภาพ บุคลิกภาพทางเพศ และรสนิยมทางเพศ และในปัจจุบันเมื่อกล่าวถึงกลุ่มคนหลากหลายทางเพศแล้วจะประกอบไปด้วยคำต่างๆ ที่ใช้อธิบายกลุ่มคนดังกล่าว (บุษกร สุริยสาร, 2557) ได้แก่

1. Gay (เกย์) เป็นกลุ่มผู้ชายที่รักผู้ชายด้วยกันได้แก่ 1.1) เกย์คิง/รุก (Top) คือ กลุ่มเกย์ที่เวลามีความสัมพันธ์ทางเพศจะมีบทบาทเป็นฝ่ายรุก (ฝ่ายกระทำ) 1.2) เกย์รับ/ควีน (Bottom) คือ กลุ่มเกย์ที่เวลามีความสัมพันธ์ทางเพศจะเป็นฝ่ายรับ (ผู้ถูกกระทำ) 1.3) โบท (Both) คือ กลุ่มเกย์ที่สามารถสลับบทบาทเวลาที่มีความสัมพันธ์ทางเพศที่เป็นได้ทั้งฝ่ายรุกและฝ่ายรับ ซึ่งกลุ่มนี้ยังสามารถจำแนกออกได้อีก

2. ประเภทย่อย คือ โบทรุก (Vers top) เป็นกลุ่มเกย์ที่สามารถสลับบทบาทได้ทั้งรุกและรับ แต่ถนัดเป็นฝ่ายรุกมากกว่า ส่วนโบทรับ (Vers Bottom) จะกลุ่มเกย์ที่เป็นฝ่ายถนัดรับมากกว่า 1.4) ไบ (Bisexual) คือ กลุ่มเกย์ที่สามารถมีความสัมพันธ์ทางเพศได้ทั้งหญิงและชาย หรือไม่ได้ยึดติดกับเพศใดเพศหนึ่งเพียงอย่างเดียว ซึ่งสามารถจำแนกออกมาได้อีก 2 ประเภทย่อย 1) ไบรุก (Bi-top) คือ กลุ่มที่เวลาที่มีความสัมพันธ์ทางเพศจะเป็นฝ่ายรุกอยู่เสมอ และ 2) ไบรับ (Bi-bottom) เป็นกลุ่มที่สามารถมีความสัมพันธ์ทางเพศได้ทั้งหญิงและชาย แต่เวลาที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับหญิงจะเป็นฝ่ายรุก และเวลาที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายจะเป็นฝ่ายรับ

2. Lesbian (เลสเบี้ยน) หรือในอดีตนไทยจะเรียกอีกชื่อ คือ “อัญจारी” เป็นกลุ่มผู้หญิงที่รักผู้หญิงด้วยกัน (ราเมศ พรหมเย็น, 2562) ได้แก่ 2.1) ทอม (Tomboy) บุคคลกลุ่มนี้จะทำตัวเหมือนผู้ชายมีบุคลิกที่เข้มแข็ง เป็นผู้นำ 2.2) ดี (Lady) บุคคลกลุ่มนี้จะเป็นผู้หญิง มีบุคลิกบอบบาง ชอบผู้หญิงที่มีบุคลิกเข้มแข็ง สำหรับในบทบาทของเลสเบี้ยนนั้นไม่นำบทบาทในกิจกรรมทางเพศมาเป็นตัวกำหนดเหมือนกลุ่มของ เกย์ แต่จะพิจารณาจากอัตลักษณ์ของบุคคลนั้นๆ

3. Bisexual (คนรักสองเพศ) เป็นบุคคลที่มีรสนิยมทางเพศได้ทั้งกับผู้ที่มิเพศเดียวกันและเพศตรงข้าม ในกลุ่มของคนรักสองเพศที่เกิดขึ้นกับผู้ชายจะเรียกว่า “เสือใบ” และสามารถจำแนกออกได้เป็น ใบรุก ใบรับ ตามที่ได้นิยามไว้ในความหมายของคำว่า “เกย์” แต่สำหรับเพศหญิงนั้นยังไม่พบการจำแนกเป็นกลุ่มย่อยของกลุ่มรักสองเพศ (ปริยศ กิตติธรรค์, 2560)

4) Transgender (คนข้ามเพศ) เป็นผู้ที่มีรูปลักษณ์ที่พอใจกับภาวะเพศสภาพหรืออัตลักษณ์ทางเพศที่ตรงกันข้ามกับเพศกำเนิดของตนเอง โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 1) หญิงข้ามเพศ (Transgender female) คือ บุคคลที่มีเพศกำเนิดเป็นชายแต่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือมีการรับรู้ทางเพศจากภายในเป็นผู้หญิง 2) ชายข้ามเพศ (Transgender male) คือ บุคคลที่มีเพศกำเนิดเป็นหญิงแต่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือมีการรับรู้ทางเพศจากภายในเป็นชาย

5) Intersex (คนที่มีเพศกำกวม) เป็นบุคคลที่เกิดมาพร้อมกับสรีระทางเพศที่กำกวม กล่าวคือมีลักษณะที่ไม่ตรงกับเพศชายหรือหญิง หรือมีอวัยวะสืบพันธุ์ทั้งสองเพศ และสามารถเรียกกลุ่มคนดังกล่าวได้ว่า กะเทย หรือคนสองเพศ โดยสามารถจำแนกประเภทของพฤติกรรมกะเทยซึ่งแบ่งออกเป็นสองแบบดังนี้ (นฤพนธ์ ดัวงวิเศษ, 2558) 1) กะเทยแท้ และกะเทยเทียม กะเทยแท้ หมายถึง บุคคลที่มีอวัยวะและฮอร์โมนเพศทั้งชายและหญิงอยู่ในคนๆ เดียว 2) กะเทยเทียม หมายถึงบุคคลที่มีฮอร์โมนเพศชายหรือหญิงอย่างเดียว แต่มีอวัยวะสืบพันธุ์ตรงข้ามกับฮอร์โมน

6) Queer (ควีร์) เป็นกลุ่มคนที่ไม่ใช่คนรักต่างเพศ หรือไม่ได้มีวิถีเช่นเดียวกับคนรักต่างเพศ หรืออาจตีความหมายได้ว่า เป็นสิ่งที่ประหลาด ผิดแผกไปจากสิ่งที่เป็นที่กระแสนิยม เป็นอัตลักษณ์ที่แสดงออกตรงข้ามกับบรรทัดฐานทางสังคม (กาญจนาพร

พองพรม และอรัญญิก เพียรุระ, 2564) หรือกล่าวได้ว่าเป็นเพศที่ไม่ได้อยู่ในบรรทัดฐานใดๆ ของสังคม (นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ, 2558)

จะเห็นได้ว่าคำที่ใช้เรียกกลุ่มคนหลากหลายทางเพศนั้นค่อนข้างมีอย่างหลากหลาย ผู้เขียนมองว่าหากเราจะเข้าใจในประเด็นของสิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนดังกล่าวนั้น จะต้องทำความเข้าใจความเป็นตัวตนที่แท้จริง เพราะเรื่องดังกล่าวนี้ค่อนข้างมีความละเอียดอ่อนอย่างมาก และจากคำนิยามกลุ่มคนหลากหลายทางเพศที่ได้กล่าวไปข้างต้นนั้นเราสามารถที่จะแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มหลัก คือ แบ่งตามรสนิยมทางเพศ และแบ่งตามอัตลักษณ์ทางเพศของแต่ละบุคคล หรือที่เรียกว่า SOGI แยกออกเป็น Sexual Orientation (SO) หมายถึง รสนิยมทางเพศ รูปแบบของความรู้สึกดึงดูดทางเพศที่มีต่อเพศใดเพศหนึ่ง (heterosexual) หรืออาจมากกว่าเพศหนึ่ง (bisexual) หรืออาจไม่มีความรู้สึกเลย (asexual) สิ่งเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และ Gender Identity (GI) หมายถึง อัตลักษณ์ทางเพศ ความรู้สึกส่วนตัวด้านเพศหรือจิตสำนึกเกี่ยวกับเพศตัวเอง อาจเรียกว่า เป็นมุมมองที่บุคคลมองว่าตัวเองเป็นเพศอะไร ชายหญิง หรือคนหลากหลายทางเพศ (LGBTIQ+) และอัตลักษณ์ทางเพศไม่จำเป็นต้องตรงกับเพศกำเนิดเสมอไป แต่จะแสดงออกผ่านพฤติกรรม ทักษะ ทักษะ ทักษะ หรือรูปลักษณ์

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเสรีนิยม Heywood (1993) ได้เสนอเกี่ยวกับแนวคิดของเสรีนิยมไว้ว่าเป็นความคิดของสังคมที่หลากหลาย ผู้คนในสังคมสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี ขณะเดียวกันสามารถที่จะยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นที่อาจไม่เห็นด้วย นอกจากนี้ Heywood ได้อธิบายลักษณะพื้นฐานของหลักเสรีนิยมที่ต้องมี คือ 1) ความเป็นปัจเจกบุคคล 2) เสรีภาพ 3) เหตุผล 4) ความเสมอภาค 5) ขันติธรรม 6) จันทานุมติ และ 7) รัฐธรรมนูญนิยม John Locke ได้กล่าวถึงเสรีนิยมว่า เป็นการยอมรับต่อความที่ต่างจากเรา และ John Stuart Mill กล่าวว่าเป้าหมายสูงสุดของมนุษย์ คือ การปกป้องตนเอง และมนุษย์เองย่อมมีเสรีภาพในการกระทำสิ่งนั้น (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551) กล่าวโดยสรุป คือ เสรีนิยมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจ หลักการดังกล่าวเป็นหลักการที่ยึดมั่น

ในคุณค่าของเสรีภาพส่วนบุคคลที่จะต้องได้รับโอกาสที่เท่าเทียม ไม่อาจมีหลักการใดๆ มาขัดขวางได้

แนวคิดสตรีนิยม (Feminism) เป็นขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดการปลดปล่อยและแก้ไขสถานภาพที่ไม่เท่าเทียมระหว่างเพศที่เกิดจากระบบสังคมที่ไม่เป็นธรรม ด้วยเหตุเพราะความแตกต่างระหว่างเพศ จุดมุ่งหมายสำคัญของแนวคิดสตรีนิยมจึงมุ่งไปที่การทำให้สถานภาพของผู้หญิงดีขึ้น และมีความเท่าเทียมกับผู้ชาย (จงจิตต์ โศภนคณาภรณ์, 2549) ผู้ที่มีชื่อเสียงของแนวคิดสตรีนิยม ซิมอน เดอ โบวัวร์ (Simone de Beauvoir) ได้สร้างผลงานเรื่อง *The second sex* ที่มีวาทกรรมเป็นที่ยอมรับว่า “คนเรานั้นไม่ได้เกิดมาเป็นผู้หญิง หากแต่ได้กลายมาเป็นในภายหลัง” และเขาได้ให้แนวคิดที่ว่าผู้หญิงไม่ได้อ่อนแอกว่าผู้ชาย แม้จะมีโครงสร้างร่างกายที่แตกต่างกัน แต่ไม่ใช่เหตุผลที่เพียงพอสำหรับตัดสินเรื่องดังกล่าว กลุ่มสตรีนิยมที่มีชื่อเสียงสามารถแบ่งได้เป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ (จงจิตต์ โศภนคณาภรณ์, 2549) 1) กลุ่มเสรีนิยม ที่มีความเชื่อในหลักการของสิทธิเสรีภาพ ความเท่าเทียมกัน 2) กลุ่มนิยมนมาร์กซิสต์ ที่มีความเชื่อว่าการถูกเอาเปรียบของผู้หญิง ไม่ต่างจากการถูกเอาเปรียบของผู้ชายที่ไม่มีปัจจัยการผลิต 3) กลุ่มสายถอนรากถอนโคน เชื่อว่าผู้หญิงถูกกดขี่เพราะเป็นเพศหญิง จนนำไปสู่การถูกกดขี่ในรูปแบบต่างๆ ของสังคม 4) กลุ่มสังคมนิยม เสนอว่าผู้หญิงต้องผลักดันตัวเองให้เข้าไปอยู่ในโลกสาธารณะ 5) กลุ่มจิตวิเคราะห์ ที่ใช้แนวคิดจิตวิเคราะห์มาอธิบายพัฒนาการความเป็นหญิงชายอันนำไปสู่ความเป็นรองของผู้หญิง และ 6) กลุ่มหลังสมัยใหม่ ที่ไม่เชื่อเรื่องความเหมือนกันที่เป็นสากลของผู้หญิง และให้ความสำคัญกับความแตกต่างของผู้หญิง แนวคิดสตรีนิยมจึงมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ยอมรับสถานะของผู้หญิงให้ดีขึ้นโดยไม่นำความแตกต่างระหว่างเพศมาสร้างเป็นข้อจำกัด

แนวคิด “ความเสมอภาค” Jary & Jary (2000) ได้กล่าวถึงความเสมอภาคว่าเป็นเรื่องของบุคคลในสังคมเดียวกันย่อมมีสิทธิตามกฎหมายเท่าเทียมกันโดยปราศจากข้อจำกัดด้านความแตกต่างของแต่ละบุคคล และ Aristotle ได้กล่าวว่าความเสมอภาคเป็นเรื่องของความเท่าเทียมกันในผลประโยชน์ที่ทุกคนจะได้รับ รัฐควรสนับสนุนสิ่งที่จะก่อให้เกิดความเสมอภาค (สุริษา เป้าอารีย์, 2559) และหลักความเสมอภาคยังเป็น

หลักของกฎหมายที่มีความสากลทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ (ภัสววรรณ อุซุงศ์อมร, 2564)

แนวคิด “สิทธิมนุษยชน” องค์การสหประชาชาติ ได้ยืนยันความหมายของคำดังกล่าวที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ว่าเป็นการยอมรับศักดิ์ศรีตั้งแต่กำเนิด และมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่อาจเพิกถอนได้ มีอิสระ เสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ ปราศจากการแบ่งแยก และทุกคนมีสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงของชีวิต สำนักข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติให้ความหมายของสิทธิมนุษยชนว่าเป็น สิทธิที่ถูกถ่ายทอดแก่มนุษย์ทุกคนโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านต่างๆ ทุกคนมีความเท่าเทียมในสิทธิของตนเองโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ และศาสตราจารย์ปวย อังภากรณ์ ได้กล่าวว่า “สิทธิมนุษยชนคือเรื่องๆ ที่เริ่มต้นจากครรภ์มารดา ถึงเชิงตะกอน” และท่านพุทธทาสภิกขุ ที่กล่าวไว้ว่า “เรามีสิทธิแห่งมนุษยชนเท่ากับเรา” (สุทิน นพเกตุ, 2549)

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นถือว่า เป็นหลักการขั้นพื้นฐานที่ให้การสนับสนุนสิทธิมนุษยชน และสามารถตีความครอบคลุมกับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศได้อย่างชัดเจนเริ่มตั้งแต่ แนวคิดเสรีนิยมที่กล่าวถึงการยอมรับความหลากหลายของสังคม ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างทางความคิด การแสดงออก โดยที่มนุษย์ทุกคนนั้นจะต้องได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกัน นอกจากนี้แนวคิดสตรีนิยมโดยเฉพาะสตรีนิยมสายเสรีนิยมความคิดพื้นฐานสำคัญของสตรีนิยมสายเสรีนิยมมีความเชื่อในความเหมือนกันระหว่างเพศ เชื่อในความเท่าเทียมทางเพศ การต่อสู้ที่สำคัญสามารถทำได้โดยผ่านการแก้ไขกฎหมาย (เชื่อว่าการแก้ไขกฎหมายให้เท่าเทียม ไม่จำเป็นต้องแก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหรือระบบสังคมทั้งหมด) อย่างไรก็ตามแม้ชื่อจะเป็นแนวคิดสตรีนิยมแต่แนวคิดดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงแค่การเรียกร้องสิทธิของผู้หญิงเท่านั้น แต่ยังได้ขยายความครอบคลุมถึงการเรียกร้องสิทธิต่างๆ ที่ไม่เท่าเทียม โดยปราศจากข้อจำกัดเรื่องเพศ รวมถึงข้อจำกัดอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่เกิดความขัดแย้ง หลักความเสมอภาค เป็นเรื่องของความเท่าเทียมกันในผลประโยชน์ที่ทุกคนจะได้รับจากสังคม บุคคลหลากหลายทางเพศควรที่จะได้รับความเสมอภาค โดยจะต้องได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป และหลักการ

ของสิทธิมนุษยชนที่มีติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด ไม่สามารถถ่ายโอนให้ผู้อื่นได้ มนุษย์ทุกคนนั้นเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ ปรากฏจากการแบ่งแยกด้วยเหตุเพราะความแตกต่าง ดังนั้นจึงเป็นหลักประกันได้ว่ากลุ่มคนหลากหลายทางเพศควรที่จะได้รับการยอมรับทางสิทธิมนุษยชนที่เท่าเทียมกับบุคคลทั่วไปอย่างปฏิเสธไม่ได้

สิทธิทางเพศ

สิทธิทางเพศ แรกเริ่มมีการพัฒนามาจากแนวคิดสตรีนิยม (Feminism) ที่มีเป้าหมายในการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตัวเองจากการถูกกดขี่ให้เกิดความต่ำต้อย (Women's Subordination) โดยอุดมการณ์ของแนวคิดสตรีนิยมสามารถแบ่งออกได้เป็นคลื่นลูกที่ 1, 2 และ 3 ผู้เขียนขอกล่าวถึงคลื่นลูกที่ 2 และคลื่นลูกที่ 3 เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ยังคงเกิดการตั้งคำถามถึงบทบาทตามเพศ (ชนเดดี ทินนาม, 2564) โดยในช่วงคลื่นลูกที่ 2 (second wave) ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 1960 จากประเด็นความไม่เสมอภาคระหว่างเพศของสตรีจนนำไปสู่การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมจากสังคมที่จำกัดสิทธิให้ต่ำกว่าผู้ชาย คลื่นลูกนี้เกิดข้อถกเถียงในประเด็นสตรีว่ามีสภาพเป็นผู้ที่อยู่ในสังคม หรือผู้อยู่นอกสังคม รวมถึงหลายประเด็นที่สตรีถูกกดทับทางอิสราภาพ จนเกิดเป็นข้อถกเถียงเพื่อต่อสู้ให้เกิดการแก้ไขนโยบายสร้างความเท่าเทียมขึ้น และในช่วงของคลื่นลูกที่ 3 (third wave) เกิดขึ้นในช่วง ปี ค.ศ. 1980 ถึงปัจจุบัน (ชนเดดี ทินนาม, 2564) เป็นยุคของนักสตรีนิยมที่ต้องการให้สังคมรู้จักสตรีภายใต้กลุ่ม Post-feminist ที่มุ่งแก้ไขปัญหาคำถามไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ คลื่นลูกที่ 3 มีพื้นฐานจากแนวคิดสตรีนิยมในยุคที่ผ่านมา เห็นความเป็นสากลของปัญหาสตรีไม่อิงจากเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม มุ่งเน้นให้ความสำคัญในความสามารถที่หลากหลายของสตรี (ธเนศ ยุคินตวนิชชัย, 2558) ในช่วงเวลาของแนวคิดสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 3 เป็นการเรียกร้องถึงบทบาทตามเพศที่ตายตัว ปัญหานี้ได้สร้างความไม่เท่าเทียมสังคมมองเพียงมีแค่เพศหญิงเพศชาย ไม่ยอมรับในความเป็นเพศที่หลากหลาย ช่วงเวลาของคลื่นลูกที่ 3 จึงได้ให้ความสำคัญกับความหลากหลายในสังคมที่ครอบคลุมมิติเพศสภาพ ชนชั้น เชื้อชาติ รวมถึงวัฒนธรรมที่หลากหลาย

ห้วงเวลาที่ผ่านมาของคลื่นลูกที่ 3 ได้มีเหตุการณ์เคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิทางเพศ โดยมีเหตุการณ์สำคัญ อาทิ ขบวนการผู้หญิงในระดับนานาชาติที่ได้ออกมาเรียกร้องสิทธิในการเลือกตัดสินใจในเนื้อตัวและร่างกายของตนเอง โดยปราศจากการบังคับ การเลือกปฏิบัติและความรุนแรง ซึ่งจุดเน้นของข้อเรียกร้องดังกล่าวเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพทางเพศของคนทุกวัย ทุกช่วงอายุ และตลอดชีวิต รวมถึงสิทธิในการเข้าถึงบริการอนามัยเจริญพันธุ์และอนามัยทางเพศ การเคลื่อนไหวของขบวนการผู้หญิงนำไปสู่ข้อเสนอบนเวทีของภาคประชาชนประกอบด้วยนักกิจกรรมผู้หญิง ที่จัดขึ้น ณ กรุงริโอ เดอจาเนโร ในปี พ.ศ. 2535 กลุ่มสตรีดังกล่าวยังได้พยายามผลักดันประเด็นนี้เข้าสู่การประชุมนานาชาติว่าด้วยเรื่องประชากรและการพัฒนา (International Conference on Population and Development--ICPD) การผลักดันในครั้งนี้ถือเป็นความสำเร็จอย่างยิ่งในการตอรองให้บรรจุเรื่องสิทธิและสุขภาพอนามัยเจริญพันธุ์เข้าสู่แผนปฏิบัติการที่เป็นผลการประชุม แต่ถึงอย่างไรก็ตามประเด็นดังกล่าวไม่ได้รับการกล่าวถึงในเอกสารของ ICPD เลย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 ขบวนการผู้หญิงกลุ่มเดิมได้เสนอประเด็นสิทธิทางเพศอีกครั้งในการประชุมระดับโลกเรื่องผู้หญิงครั้งที่ 4 (The Fourth World Conference on Woman—FWCW) ณ กรุงปักกิ่ง ประเด็นดังกล่าวนี้ได้เป็นข้อถกเถียงกันในที่ประชุมและเกิดการโต้แย้งขึ้นจากองค์การศาสนา และกลุ่มจารีตนิยม ที่มองว่า สิทธิทางเพศเป็นเรื่องของเสรีทางเพศ หรือฟรีเซ็กส์ และเป็นแนวคิดของฝั่งตะวันตก ต่อมาสิทธิทางเพศได้รับการยอมรับในวงกว้างมากขึ้น จนเกิดคำจำกัดความของคำว่า “สิทธิทางเพศ” บนพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนขึ้นมา ซึ่งคำจำกัดความได้รับการบันทึกไว้ในกฎหมายระดับชาติ ในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน และในเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงครอบคลุมถึงสิทธิของคนทุกคนที่มีสิทธิในเรื่องนี้โดยปราศจากการบังคับ การเลือกปฏิบัติและความรุนแรง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของความเท่าเทียมกัน ทางเพศภาวะ (gender equality) นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายองค์กรสนับสนุนสุขภาพผู้หญิงนานาชาติ เฮรา (HERA—Health, Empowerment, Rights and Accountability) ที่ได้กล่าวถึงประเด็นสิทธิทางเพศว่าเป็นมากกว่าความเท่าเทียมทางเพศภาวะ และเป็นส่วนประกอบ

พื้นฐานของสิทธิมนุษยชน ครอบคลุมเสรีภาพ ความเป็นตัวของตัวเองในการแสดงออก รวมถึงสิทธิในการเลือกมีประสบการณ์ในวิถีทางเพศของตนเอง (กฤตยา อาชวนิจกุล และวรรณาทองสิมา, 2548)

การอ้างถึงสิทธิทางเพศ (sexual rights) ว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานได้รับการประกาศเมื่อ ค.ศ. 1997 จากงานประชุมระดับโลกเรื่องเพศวิทยา ครั้งที่ 8 ณ กรุงวาเลนเซีย ประเทศสเปน และคำประกาศดังกล่าวได้ถูกรับรองอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1999 ที่ประเทศฮ่องกง โดยมีหลักการว่าสังคมจะต้องเป็นผู้สร้างเงื่อนไขที่จะกำหนดความพอใจของบุคคล เพื่อให้บรรลุถึงการพัฒนาสูงสุด และเคารพในสิทธิทางเพศ ซึ่งประกาศดังกล่าวมีสาระสำคัญ (คณะอนุกรรมการด้านส่งเสริมโอกาสและความเสมอภาค, 2550) ดังนี้ 1) สิทธิที่จะมีความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง 2) สิทธิเท่าเทียมทางเพศ มีเสรีภาพที่ปราศจากการแบ่งแยกในทุกๆ รูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นเพศใด อายุ เชื้อชาติ ศาสนา ชนชั้น หรือมีรสนิยมทางเพศแบบใดก็ตาม 3) สิทธิที่จะมีสุขภาพทางเพศที่ดี ทั้งนี้รวมถึงการได้รับการรักษาพยาบาลด้วย 4) สิทธิที่จะได้รับความรู้เรื่องเพศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต 5) สิทธิในการดำเนินชีวิตอย่างอิสระตามที่ตนเองประสงค์ 6) สิทธิที่จะตัดสินใจโดยเสรีในการเจริญพันธุ์ 7) สิทธิความเป็นส่วนตัว การตัดสินใจที่จะดำเนินชีวิตทางเพศโดยอิสระ และ 8) สิทธิเสรีภาพทางเพศที่ปราศจากการบังคับขู่ทางเพศ

สังคมได้ตระหนักถึงการรับรองสิทธิทางเพศของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศเพิ่มขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ถึงต้นศตวรรษที่ 21 โดยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การเกิดขึ้นของแนวคิดสิทธิมนุษยชนและแนวคิดเสรีนิยมที่เป็นแนวคิดสำคัญของการต่อสู้กับกลุ่มอนุรักษนิยม อาทิ การต่อต้านการเหยียดสีผิว การต่อต้านสังคมที่มองว่าชายเป็นใหญ่ รวมถึงเรื่องของการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกัน ประเด็นเหล่านี้ได้พัฒนามาเป็นการยอมรับและรับรองสถานภาพทางกฎหมายและรับรองสิทธิต่างๆ ของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ (ชีรา ทองกระจาญ, 2561)

ความหลากหลายทางเพศกับอาการผิดปกติทางจิต

ในปี ค.ศ. 1973 สมาคมจิตวิทยาแห่งสหรัฐอเมริกา (American Psychiatric Association--APA) ได้ทำการทบทวนและศึกษาประเด็นเรื่อง การรักร่วมเพศ หรือการรักเพศเดียวกัน ว่าสภาพที่เกิดขึ้นของกลุ่มคนที่มีภาวะเหล่านี้มีภาวะปกติเหมือนกับบุคคลทั่วไปหรือไม่ถือว่าเป็นอาการผิดปกติทางจิต การศึกษาดังกล่าวนำไปสู่การวิพากษ์ทางวิชาการและการตัดสินใจเพื่อถอดถอนคำว่า “การรักเพศเดียวกัน” ออกจากบัญชีโรคผิดปกติทางจิตตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (Drescher, 2015) ต่อมาในปี ค.ศ. 1990 องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ถอดถอนการรักเพศเดียวกันออกจากอาการผิดปกติทางจิตเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อลดการตีตราและสนับสนุนการเข้าถึงบริการทางสุขภาพของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การรักเพศเดียวกันจึงไม่ถือเป็นอาการป่วยทางจิตอีกต่อไป การดำเนินการนี้มีเจตนารมณ์ที่ชัดเจนซึ่งระบุไว้ตามตามบัญชีจำแนกโรคระหว่างประเทศ (International Classification of Diseases--ICD) ฉบับที่ 10 ขององค์การอนามัยโลกที่ให้การวินิจฉัยผู้มีความเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิดว่า transsexualism ซึ่งเป็นภาวะที่มีความต้องการที่จะมีลักษณะภายนอกและบทบาททางสังคมเหมือนเพศตรงข้ามรวมถึงความต้องการที่จะผ่าตัดแปลงอวัยวะเพศของตนให้เป็นลักษณะเหมือนเพศตรงข้าม แต่สำหรับกรณีของบุคคลข้ามเพศยังถือว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเบี่ยงเบนทางเพศ และถือว่าเป็นโรคชนิดหนึ่งที่ยังไม่มีวิธีการรักษา ภายหลังองค์การอนามัยโลกได้กำหนดให้บุคคลข้ามเพศเป็นความผิดปกติของอัตลักษณ์ หรือเรียกว่า Gender Identity Disorders (GID) ที่จัดอยู่ในกลุ่มของความผิดปกติทางจิตและพฤติกรรม และนอกจากนี้บุคคลที่มีเพศกำกวม (Intersex) ก็ยังคงถูกกำหนดให้เป็นความผิดปกติด้านอัตลักษณ์ด้วยเช่นกัน (อารยา สุขสม, 2559)

ในปี ค.ศ. 2010 เกิดการเรียกร้องโดยสมาคมวิชาชีพทางสุขภาพสำหรับบุคคลข้ามเพศระดับโลก ให้มีการทบทวนการใช้คำว่า “ความผิดปกติ” (Disorder) กับกลุ่มคนข้ามเพศ โดยเห็นว่าคำดังกล่าวเป็นการตีตราต่อบุคคลข้ามเพศ และให้เหตุผลสนับสนุนว่าการแสดงออกทางเพศที่ไม่สอดคล้องกับเพศกำเนิดของแต่ละบุคคลเป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมของมนุษย์ที่สามารถเกิดขึ้นได้ทั่วไป และไม่ควรตัดสินว่าเรื่องดังกล่าวเป็นความผิดปกติ หรือจัดให้เป็นอาการเจ็บป่วย เพราะการนิยามดังกล่าว

ได้ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของกลุ่มคนข้ามเพศนำไปสู่การเลือกปฏิบัติที่ตามมา (อารยา สุขสม, 2559) การเรียกร้องเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 2013 โดยสมาคมจิตเวชศาสตร์ สหรัฐอเมริกา ได้แก้ไขคู่มือการวินิจฉัยและสถิติความผิดปกติทางจิตครั้งที่ 5 (SDM-5) เปลี่ยนการใช้คำว่า “ความผิดปกติด้านอัตลักษณ์ทางเพศ” มาเป็น “ภาวะเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด” (Gender Dysphoria-GD) สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนคำเกิดจากคำว่า “ความผิดปกติด้านอัตลักษณ์ทางเพศ” เป็นคำที่ก่อให้เกิดอคติกับกลุ่มคนข้ามเพศและบุคคลที่มีเพศกำกวม และการเปลี่ยนสถานะทางสุขภาพของบุคคลที่มีเพศกำกวมมาเป็นคำว่า “บุคคลที่มีพัฒนาการทางเพศที่ผิดปกติ” (Disorders of Sex Development-DSD) อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้สื่อถึงความขัดแย้งระหว่างเพศกำเนิดกับเพศสภาพที่บุคคลนั้นได้แสดงออกมา ยังคงเกิดการตีตราบุคคลข้ามเพศอันนำไปสู่การเกิดอคติและการเลือกปฏิบัติขึ้น (อารยา สุขสม, 2559)

ต่อมาการจำแนกโรคระหว่างประเทศฉบับที่ 11 (ICD-11) ได้มีการปรับเปลี่ยนคำโดยเรียกภาวะนี้ว่า “ความไม่สอดคล้องทางเพศ (gender incongruence)” และยกเลิกการกล่าวถึงคนข้ามเพศว่าเป็นอาการของความบกพร่องทางจิตอย่างเป็นทางการ การเปลี่ยนแปลงวาทกรรมทางการแพทย์ที่เกิดขึ้น เป็นความคาดหวังของคณะผู้วิจัยเกี่ยวกับสุขภาพการเจริญพันธุ์ขององค์การอนามัยโลกที่จะช่วยลดการเหยียดเพศลงได้ และมีส่วนช่วยในการสร้างการยอมรับในสังคมที่เพิ่มมากขึ้น (The Guardian, 2018) ภาวะดังกล่าวมีคำอธิบายไว้ว่า เป็นภาวะที่มีความไม่สอดคล้องอย่างมาก และต่อเนื่อง (marked and persistent incongruence) ระหว่างเพศสภาพที่ตนรับรู้ (individual's experienced gender) กับเพศที่ถูกกำหนดมาแต่กำเนิด (assigned sex) ซึ่งนำไปสู่ความต้องการที่จะเปลี่ยนไปใช้ชีวิต และได้รับการยอมรับเช่นเดียวกับเพศสภาพที่ตนรับรู้โดยอาศัยการรักษาด้วยฮอร์โมน การผ่าตัด หรือการบริการทางสุขภาพอื่นๆ เพื่อทำให้ร่างกายของตนมีลักษณะตามเพศสภาพที่ตนรับรู้ ทั้งนี้ไม่สามารถวินิจฉัยภาวะนี้ได้ก่อนที่จะเริ่มเข้าวัยเจริญพันธุ์ (puberty) หรืออาศัยข้อมูลจากพฤติกรรมและรสนิยมทางเพศเพียงอย่างเดียว (ศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านสุขภาพคนข้ามเพศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563)

การเปลี่ยนแปลงมุมมองของสังคมที่มีต่อกลุ่มคนหลากหลายทางเพศแสดงให้เห็นถึงบรรทัดฐานที่มีต่อเรื่องเพศที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย รวมถึงความเชื่อ และทัศนคติของสังคมที่มีต่อเรื่องดังกล่าว สำหรับประเทศไทย โดยกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้รับรองว่าคนรักเพศเดียวกันไม่ใช่กลุ่มคนที่ผิดปกติทางจิต ในปี พ.ศ. 2545 ทั้งนี้ได้ยึดตามหลักการเช่นเดียวกับองค์การอนามัยโลก ถึงแม้การรับรองว่าคนรักเพศเดียวกันไม่ใช่กลุ่มคนที่ผิดปกติทางจิตของประเทศไทย จะเกิดขึ้นภายหลังจากที่องค์การอนามัยโลกได้ประกาศมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว แต่ผู้เขียนมองว่าอย่างน้อยถือเป็นสัญญาณที่ดีในการสร้างมาตรฐานและหลักการทางสังคมให้มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะมีความแตกต่างทางรสนิยมทางเพศอย่างไร ได้มีพื้นที่ทางสังคม มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับคนทั่วไป

การเคลื่อนไหวและการต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน

การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศถูกกล่าวถึงตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยในครั้งนั้นเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองในตะวันตกเพื่อผลักดันให้การรักเพศเดียวกันไม่มีความผิดทางอาญาโดยองค์กร Germany's Scientific Humanitarian Committee ที่ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1897 ณ เมืองเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี ซึ่งเป็นองค์กรส่งเสริมสิทธิและความเท่าเทียมของบุคคลรักเพศเดียวกันแห่งแรกของโลก โดยเฉพาะกลุ่มเกย์ (Levy, 2021) ต่อมาองค์กรดังกล่าวถูกนาซีสั่งปิดใน ค.ศ. 1933 กลุ่มคนรักเพศเดียวกัน (ชายรักชาย) ในยุโรปถูกจับและส่งตัวไปยังค่ายกักกันของนาซี โดยฮิตเลอร์มีทัศนะที่เชื่อว่า การเป็นชายรักชาย คือการเป็นโรคติดต่อและต้องหาทางกำจัด มีการติดสัญลักษณ์เพื่อเป็นเครื่องหมาย บนเครื่องหมายของนักโทษที่เป็นชายรักชาย เพื่อแยกนักโทษกลุ่มดังกล่าวออกจากนักโทษกลุ่มอื่น อีกทั้งนักโทษกลุ่มดังกล่าวได้ถูกทำร้าย ถูกเหยียดหยาม กักขัง ใช้เป็นหนูทดลอง รวมถึงการถูกตอนอวัยวะเพศ (Hari, 2011) โดยมูลเหตุที่สำคัญมาจากการที่เยอรมนีมีกฎหมายชัดเจนว่า การร่วมเพศระหว่างชายและชาย ถือเป็นอาชญากรรม หรือที่รู้จักกันว่า Sodomy Law ซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติว่าการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างคนเพศเดียวกันนั้นเป็นความผิดทางอาญา จากเหตุการณ์ดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นแรกๆ ของการเคลื่อนไหวเพื่อต่อสู้ของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศมาจนถึงปัจจุบัน

เหตุการณ์สำคัญ

เหตุการณ์สำคัญที่ถือเป็นจุดยืนของการไม่ยอมรับต่อการถูกกดขี่ข่มเหงของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ มีอยู่หลายเหตุการณ์แต่ที่สร้างจุดเปลี่ยนของการเคลื่อนไหวที่สำคัญ คือ Stonewall Inn อันเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้กลุ่มคนหลากหลายทางเพศได้ผนึกกำลังอย่างแข็งแกร่งเพื่อการต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน Stonewall Inn เป็นบาร์เกย์ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในกลุ่มของคนหลากหลายทางเพศ มักถูกตำรวจบุกอยู่ตลอดเวลา โดยตำรวจได้เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มคนดังกล่าวบนฐานความคิดทางเพศวิถี เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งจนเกิดเป็นเหตุจลาจลและปะทะกันระหว่างตำรวจและกลุ่มคนดังกล่าว (นาทานม ไวยหงษ์, 2564)

เหตุการณ์ Stonewall Inn ส่งผลให้สังคมเริ่มหันมาสนใจกับความละเอียดอ่อนทางเพศมากขึ้น แม้ว่าสังคมจะยังไม่ยอมรับกลุ่มเหล่านี้ทันที แต่ได้ตั้งคำถามถึงความยุติธรรมที่คนกลุ่มนี้ควรได้รับ นับเป็นสัญญาณที่ดีของการยอมรับต่อกลุ่มคนดังกล่าว Stonewall จึงกลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญในการเรียกร้องความยุติธรรม สิทธิ เสรีภาพ และมนุษยธรรมให้กับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ อีกทั้งผู้คนยังได้เห็นความเคลื่อนไหวผ่านสื่ออย่างโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์อย่างแพร่หลาย ถึงอย่างไรก็ตามอาจมีข้อสงสัยประเด็นที่ว่าเหตุการณ์จลาจล Stonewall นี้มีความสำคัญที่สามารถสร้างจุดเปลี่ยนและแรงผลักดันในการขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนได้ขนาดนั้นหรือไม่ แท้จริงแล้วกลุ่มคนหลากหลายทางเพศได้ประสบปัญหาการเลือกปฏิบัติมาโดยตลอดแต่อาจไม่ได้เป็นที่จดจำของผู้คนในสังคม เพราะทุกๆ ครั้งที่เกิดเหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าวจะเกิดขึ้นเฉพาะในบาร์เกย์ซึ่งเป็นสถานที่ที่กลุ่มคนหลากหลายทางเพศจะรวมตัวและแสดงออกได้อย่างเต็มที่ และทุกๆ ครั้งที่มีการจลาจล ตำรวจเข้าตรวจค้น จึงกลายเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นและมีเหตุการณ์ลักษณะนี้อยู่บ่อยครั้ง จนทำให้กลุ่มคนหลากหลายทางเพศมีภูมิคุ้มกัน เกิดความแข็งแกร่ง และพร้อมที่จะตอบโต้กับตำรวจเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่โดนกดขี่ข่มเหง (ชานนท์ ยอดหงษ์, 2561)

ในปี ค.ศ. 1970 หรือ 1 ปีจากเหตุการณ์ Stonewall Inn นำมาสู่การเดินขบวนเรียกร้องสิทธิสำหรับกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ กล่าวได้ว่ากิจกรรมดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่ทำให้กลุ่มคนหลากหลายทางเพศที่ต้องคอยหลบซ่อน ได้ออกมาเปิดเผย

ความเป็นตัวตน และต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพกันมากขึ้น ในการเดินขบวนที่เกิดขึ้นนี้ ถือเป็นครั้งแรก เกิดขึ้นที่เมืองนิวยอร์ก และอีก 3 เมืองใหญ่ อย่าง ลอสแอนเจลิส ซานฟรานซิสโก และชิคาโก เพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์ Stonewall เหตุการณ์ในครั้งนี้ ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่เกิดพลังขับเคลื่อนเพื่อกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ การเดินพาเหรด ได้ขยายตัวไปยังเมืองต่างๆ อย่างแพร่หลาย ในทุกๆ ปีช่วงเดือนมิถุนายน แต่ละเมือง จะจัดกิจกรรมที่แสดงถึงความภาคภูมิใจ ภายใต้กิจกรรมที่ชื่อ Pride Parade (นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ, 2553) และพาเหรดในปี ค.ศ. 1978 ที่ซานฟรานซิสโกได้นำธงสีรุ้งมาเป็น สัญลักษณ์ของกิจกรรมการเดินขบวนพาเหรดเป็นครั้งแรก และได้ใช้เป็นสัญลักษณ์ ในการเคลื่อนไหวมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังการจัดตั้งองค์กรต่างๆ เพื่อสนับสนุน กลุ่มคนหลากหลายทางเพศ (ชเนตตี ทินนาม, 2564) อาทิ Gay Liberation Front, Human Rights Campaign, Gay & Lesbian Alliance Against Defamation (GLAAD, PFLAG รวมถึง ILGA (International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association) ที่จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1978 ได้ขยายตัวเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งมา เพื่อขับเคลื่อนการทำงานผ่านทางการเมืองระหว่างประเทศมาจนถึงปัจจุบัน

หลังจากเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นใน Stonewall Inn เป็นช่วงเวลาที่ยกกลุ่มคน หลากหลายทางเพศเป็นที่รู้จักและยอมรับกันในสังคมมากขึ้น แต่แล้วก็เดินทางมาถึง ช่วงเวลาที่สังคมเกิดการตีตรากับกลุ่มคนดังกล่าวในแง่ลบอีกครั้ง ในช่วงทศวรรษ ที่ 1980-1990 เกิดการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ และพบว่าผู้ป่วยจากโรคนี้ส่วนเป็นกลุ่ม ของคนรักเพศเดียวกัน (กลุ่มชายรักชาย) ประกอบกับสังคมในขณะนั้นยังมีอาการเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน ทำให้การตีตราว่าโรคเอดส์เป็นโรคที่เกี่ยวข้องกับการ รักเพศเดียวกัน ซึ่งรัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกาได้พยายามทำความเข้าใจกับประชาชน ว่าโรคดังกล่าวนั้นขึ้นอยู่กับพฤติกรรมทางเพศส่วนบุคคล ไม่ได้เกิดจากอัตลักษณ์ ทางเพศ เพื่อที่จะลบความเข้าใจของสังคมว่า โรคเอดส์เกิดขึ้นเฉพาะกับกลุ่มคน หลากหลายทางเพศเท่านั้น

ช่วงทศวรรษที่ 1990-2000

หลังจากการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในช่วงที่ผ่านมา ยาต้านไวรัสเอชไอวีได้เริ่มเข้ามามากขึ้นแต่อย่างไรก็ตามยังคงโรคดังกล่าวนี้ยังเป็นสาเหตุที่ทำให้คนในอเมริกันเสียชีวิตเป็นลำดับต้นๆ จนทำให้กลุ่มคนหลากหลายทางเพศอเมริกันต้องเผชิญกับการเลือกปฏิบัติในรูปแบบของนโยบายรัฐบาล สมัยประธานาธิบดี คลินตัน ภายใต้ต้นนโยบาย ห้ามถาม/ห้ามบอก (Don't Ask/Don't Tell-DADT) ในปี 1994 นโยบายดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มคนรักเพศเดียวกันที่รับราชการทหารต้องปิดบังตัวตนตลอดระยะเวลาที่ประกาศใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 จนถูกยกเลิกไปในปี ค.ศ. 2010 และกฎหมายป้องกันการสมรส (Defense of Marriage Act-DOMA) ในปี ค.ศ.1996 ที่ปฏิเสธการสมรสระหว่างคู่รักเพศเดียวกัน โดยยังคงยึดฐานความคิดเดิม คือ การสมรสต้องเกิดขึ้นระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงเท่านั้น (ซิเชนพงส์ นิธิธนา และวรรณภา ลีระศิริ, 2560)

ถึงแม้ว่าจะมีนโยบายที่ส่งผลกระทบด้านลบกับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศในช่วงทศวรรษนี้ก็ตาม แต่ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ถือการยอมรับทางกฎหมาย การสนับสนุนที่มีต่อคนรักเพศเดียวกันกลับเกิดขึ้นอย่างเป็นที่ประจักษ์นับได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญกับการผลักดันเพื่อเรียกร้องสิทธิเชิงบวกมากขึ้น (Positive Rights) มีการจัดตั้งองค์กรของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศขึ้นในเมืองต่างๆ ของอเมริกาเหนือ สหภาพยุโรป ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เอเชียตะวันออก และแอฟริกาใต้ เพื่อเป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนให้เกิดเสรีภาพทางเพศ ความเสมอภาค และมีสิทธิอย่างเท่าเทียมในการเข้าถึงการยอมรับและทรัพยากรของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ โดยในสหรัฐอเมริกาและยุโรปได้ขับเคลื่อนซึ่งมุ่งเน้นไปที่สิทธิพลเมือง การเข้าถึงสวัสดิการ สิทธิในการสมรส สิทธิในการเข้ารับราชการทางทหาร และในขณะที่มีนักกิจกรรมอีกกลุ่มได้ออกมาขับเคลื่อนภายใต้หลักคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เกิดการแก้กฎหมาย การนิรโทษกรรม การผลักดันให้คนรักเพศเดียวกันไม่เป็นความผิดทางอาญา ในรัฐจอร์เจียของสหรัฐฯ ได้กำหนดให้การรักเพศเดียวกันเป็นสิ่งที่ไม่มีผิดกฎหมาย บางรัฐเริ่มออกกฎหมายเพื่อให้สิทธิในการรับบุตร บุญธรรมของคู่รักเพศเดียวกัน มีการบังคับใช้กฎหมายเพื่อลงโทษอาชญากรรมด้วยเหตุแห่งความเกลียดชัง (Hate Crimes Sentencing Enforcement Act) ในปี ค.ศ. 1996 ได้มีกฎหมายรับรองสิทธิ

การสมรสของคนเพศเดียวกันขึ้นในรัฐฮาวาย ที่ถือเป็นรัฐแรกที่มีกฎหมายดังกล่าว รวมถึงกลุ่มประเทศทางยุโรปก็ได้มีพัฒนาการทางกฎหมายเช่นกัน อาทิ กฎหมายรับรองสถานะของบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศของเยอรมัน ในปี ค.ศ. 1990 การรับรองสิทธิในการสมรสของบุคคลเพศเดียวกันของสวีเดน ในปี ค.ศ. 1995 กฎหมายรับรองความเป็นคู่ชีวิตของบุคคลในฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1999 เป็นต้น (สมชาย ปรีชาศิลปกุล, 2558)

ช่วงปี ทศวรรษที่ 2000 ถึงปัจจุบัน

ในช่วง ทศวรรษ 2000 จนถึงปัจจุบัน ถือเป็นช่วงระยะเวลาที่เกิดการพัฒนาเรื่องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศเป็นอย่างมาก ในปี ค.ศ. 2000 โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการรับรองคู่ชีวิตของคนรักเพศเดียวกันตามกฎหมายและวัฒนธรรม ที่รัฐเวอร์มอนต์ รัฐแมสซาชูเซตส์ รัฐออริกอน รัฐแคลิฟอร์เนีย และรัฐนิวเจอร์ซีย์ ตามลำดับ และได้ยกเลิกกฎหมาย Sodomy หรือกฎหมายที่ลงโทษการมีเพศสัมพันธ์กับคนเพศเดียวกัน เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญ ในช่วงเวลาทศวรรษนี้ยังมีการจัดกิจกรรม LGBT Pride อย่างแพร่หลายในแต่ละประเทศโดยจะกำหนดวันในการทำกิจกรรมดังกล่าวตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ จนในปี ค.ศ. 2013 ได้รับการขนานนามว่าเป็น “ปีที่เกย์ที่สุดในประวัติศาสตร์” (ชเนตตี ทินนาม, 2564) นอกจากนี้ยังมีวันที่เป็นกิจกรรมสำคัญของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ คือ IDAHOT (International Day Against Homophobia, Transphobia and Biphobia) หรือวันสากลยุติความเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน คนข้ามเพศ และคนรักสองเพศ ที่ตรงกับวันที่ 17 พฤษภาคมของทุกปี (วรัญชน ไตรยศักดา, 2560) นับได้ว่าช่วงเวลาดังกล่าวนี้ได้เกิดการเปิดเผยตัวตนของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศอย่างกว้างขวาง ผู้คนในสังคมเริ่มยอมรับการมีตัวตนเหมือนกับคนทั่วไป ขณะเดียวกันกลุ่มคนหลากหลายทางเพศเองก็พยายามเรียกร้องและขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชน ผลักดันให้มีกฎหมายรับรองการสมรส หลายประเทศประสบความสำเร็จและประกาศใช้กฎหมายอย่างเป็นทางการในปัจจุบัน (ค.ศ. 2022) มี 35 ประเทศ ทั่วโลกมีกฎหมายรับรองการสมรสระหว่างบุคคลเพศเดียวกัน ในขณะที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกยังคงมีกฎหมายลงโทษการรักเพศเดียวกัน เช่น อิหร่าน ซูดาน บาร์บาโดส มาเลเซีย และมาลาวี นอกจากนี้มี 5 ประเทศที่มีกฎหมายลงโทษกลุ่มคนดังกล่าวด้วยการประหารชีวิต ได้แก่ ประเทศ ไนจีเรีย กาตาร์ เยเมน ซาอุดีอาระเบีย แทนซาเนีย (Asher & Lyric Fergusson, 2021)

จากข้อมูลดังกล่าวเราอาจตั้งข้อสังเกตถึงความก้าวหน้าของการยอมรับทางสิทธิมนุษยชนต่อกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ ที่เกิดการพัฒนามากโดยเฉพาะในแถบประเทศยุโรปและอเมริกา ที่เคยมีกฎหมายต่อต้านคนรักร่วมเพศเดียวกันกลับกลายเป็นว่าประเทศเหล่านี้มีพลวัตรทางสิทธิมนุษยชนและสามารถยอมรับในตัวตนของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ ถึงขั้นการออกนโยบาย กฎหมาย เพื่อรับรองสิทธิต่างๆ เท่าเทียมกับเพศทั่วไป โดยมองว่าการใช้ชีวิตของกลุ่มคนดังกล่าว เป็นสิทธิส่วนตัวไม่ควรรังเกียจ แต่ควรที่จะส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียม แต่ถึงอย่างไรก็ตามยังคงมีกลุ่มประเทศที่มีบทลงโทษต่อกลุ่มคนรักร่วมเพศเดียวกันส่วนมากเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายชาริอะห์ หรือเป็นกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ 1 ประเทศที่มีกฎหมายรับรองการสมรสระหว่างบุคคลเพศเดียวกัน

ทวีป	ประเทศ / ปีที่เริ่ม
ยุโรป	เนเธอร์แลนด์ (2001), เบลเยียม (2003), สเปน (2005), นอร์เวย์ (2009) สวีเดน (2009), ไชซ์แลนด์ (2010), เดนมาร์ก (2012), ไอร์แลนด์ (2015), ฝรั่งเศส (2013), สหราชอาณาจักร (2013), เวลส์ (2013), ลักเซมเบิร์ก (2014), สกอตแลนด์ (2014), กรีนแลนด์ (2016), ฟินแลนด์ (2015), โปรตุเกส (2010), มอลตา (2017), เยอรมนี (2017), หมู่เกาะแฟโร (2017), ออสเตรีย (2019), ไอร์แลนด์เหนือ (2019), สวิสเซอร์แลนด์ (2022)
อเมริกาเหนือ	แคนาดา (2005), แม็กซิโก (บังคับใช้ในบางรัฐ) (2010), สหรัฐอเมริกา (2015), คอสตาริกา (2020)
อเมริกาใต้	อาร์เจนตินา (2010), บราซิล (2013), อุรุกวัย (2013), โคลัมเบีย (2016), เอกวาดอร์ (2019), ชิลี (2021)
ออสเตรเลีย	ออสเตรเลีย (2017), นิวซีแลนด์ (2013)
แอฟริกา	แอฟริกาใต้ (2006)
เอเชีย	ไต้หวัน (2019)

ที่มา : Richter (2021)

สถานะการยอมรับของคนหลากหลายทางเพศ

1. การกำหนดให้ความหลากหลายทางเพศของบุคคลเป็นความผิดในอดีตโดยเฉพาะกลุ่มประเทศทางยุโรปได้กำหนดให้ การรักเพศเดียวกัน (Homosexual) เป็นความผิดทางกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นกรณีของชายรักกับชายหรือหญิงรักกับหญิง และได้กำหนดบทลงโทษต่อกลุ่มคนดังกล่าวในรูปแบบที่รุนแรง โดยการประหารชีวิต ฝัง หรือเผาทั้งเป็น กฎหมายที่วุ่นวายนี้ได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อเรื่องคำสอนของทางศาสนาคริสต์ว่าการรักเพศเดียวกันนั้นขัดกับพระประสงค์ของผู้เป็นพระเจ้า ความเชื่อนี้เป็นตัวบ่งชี้ว่าศาสนาคริสต์มีอิทธิพลอย่างมาก และส่งผลต่อการกำหนดนโยบายหรือการบัญญัติกฎหมายของแต่ละรัฐที่มีศาสนาคริสต์เป็นศาสนาประจำชาติ อาทิ อังกฤษ ฝรั่งเศส และเจ้าอาณานิคมต่างๆ แนวคิดดังกล่าวนี้ได้ถูกถ่ายทอดไปสู่การเป็นกฎหมายของแต่ละรัฐ (ยุทนา สุวรรณประดิษฐ์, 2543) ประกอบกับสังคมยุโรปสมัยนั้นได้วางกรอบแนวคิดเรื่องเพศมากำกับเรือนร่างของมนุษย์ และหน้าที่ของพลเมือง โดย Michel Foucault ได้กล่าวว่ารัฐได้แบ่งแยกและสร้างความแตกต่างของประชากรระหว่างชายหญิง ให้มีความสอดคล้องกับทฤษฎีตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา (ณัฐชนันท์ กล้าหาญ, 2564) ต่อมาได้ใช้คำว่า Sodomy ที่ใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพศเดียวกัน หรือการมีเพศสัมพันธ์ทางทวารที่มีความผิดทางกฎหมาย และเห็นว่าการรักเพศเดียวกันคือพฤติกรรมนอกขนบธรรมเนียมไม่สามารถทำให้มีบุตรได้ เป็นลักษณะเบี่ยงเบนจากธรรมชาติ ควรต้องได้รับการรักษาเหมือนกับการเป็นโรคชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และแนวคิดดังกล่าวนี้ได้แพร่ขยายไปอย่างกว้างขวางสู่ดินแดนต่างๆ ตามการล่าอาณานิคมของยุโรป แนวความคิดการรักเพศเดียวกันเป็นความผิดนั้นได้กินระยะเวลามาจนถึงช่วงกลางศตวรรษที่ 20

2. การกำหนดให้ความหลากหลายทางเพศของบุคคลไม่เป็นความผิดจากแนวความคิดเกี่ยวกับการรักเพศเดียวกันว่าเป็นความผิดทางกฎหมายและเป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางมาจนถึงช่วงกลางศตวรรษที่ 20 นั้น ต่อมาได้เกิดความเปลี่ยนแปลงกฎหมายดังกล่าวถูกยกเลิกทำให้การรักเพศเดียวกันไม่เป็นความผิดที่จะต้องได้รับการลงโทษอีกต่อไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 มุมมอง

และการอธิบายที่มีต่อกลุ่มคนหลากหลายทางเพศได้ถูกทบทวนขึ้นใหม่ การแสดงความเห็นทางการแพทย์ต่อพฤติกรรมกลุ่มดังกล่าวได้เปลี่ยนจากคำว่า “เป็นคนวิปริต” มาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยความพึงพอใจของแต่ละบุคคล ซึ่งในยุคนี้เป็นยุคที่สมาคมจิตวิทยาแห่งสหรัฐอเมริกาได้ทำการทบทวนและถอนถอนคำว่า “รักเพศเดียวกัน” ออกจากความผิดปกติทางจิตในปี ค.ศ. 1973 ที่ผู้เขียนได้กล่าวไปก่อนหน้านี้แล้ว ต่อมาในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงกลางศตวรรษที่ 20 อิทธิพลของศาสนาคริสต์ได้ลดลง โดยการขยายตัวของความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถนำมาอธิบายเพื่อได้ถึงความเชื่อแบบเก่าที่มีต่อกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน ว่าไม่ได้เป็นความผิดปกติทางจิตดังที่เคยเข้าใจกันมาในอดีต เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ถือเป็นรากฐานสำคัญต่อการนำมากำหนดนโยบายขั้นพื้นฐานเพื่อสร้างการคุ้มครองกลุ่มคนดังกล่าวในยุคแรก ๆ ของโลก

3. การรับรองให้ความหลากหลายทางเพศของบุคคลชอบด้วยกฎหมาย

การเปลี่ยนแปลงสู่การยอมรับของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนทั้งในระดับที่เป็นกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายที่เกิดขึ้นภายในรัฐต่างๆ อย่างกว้างขวางในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 การยอมรับดังกล่าวได้ครอบคลุมถึงสิทธิของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ และเป็นการยืนยันสิทธิของกลุ่มคนดังกล่าวว่าจะได้รับการคุ้มครองไว้ตามกฎหมายต่างๆ ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration on Human Rights) โดยองค์การสหประชาชาติเมื่อ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 ปฏิญญาดังกล่าวแสดงถึงเจตนารมณ์ของประเทศต่างๆ ต่อการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน บทบัญญัติของปฏิญญานี้เป็นลักษณะทั่วไปสามารถครอบคลุมกลุ่มบุคคล มนุษย์ทุกคน (All human beings) โดยไม่ได้จำแนกออกมาเป็นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ กล่าวอีกนัยคือปฏิญญานี้ยังไม่มีบทบัญญัติถึงกลุ่มคนหลากหลายทางเพศไว้เป็นพิเศษ ต่อมาได้มีความพยายามเพื่อต่อยอดให้เกิดมาตรฐานภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ชัดเจนขึ้น จึงได้ขยายความครอบคลุมโดยเฉพาะสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ใน ค.ศ. 1966 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติจึงได้รับรองกติการะหว่างประเทศขึ้นมาอีก 2 ฉบับ คือ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิ

ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International on Economic, Social and Cultural Rights) ทั้งนี้เพื่อสร้างกลไกในการผลักดันการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามกติกาทั้งสองมีเพียงการรับรองถึงการต่อต้านการเลือกปฏิบัติจากความแตกต่างทางเพศเท่านั้น ไม่มีการกล่าวถึงบุคคลหลากหลายทางเพศเฉพาะเจาะจงเช่นเดียวกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน การเกิดขึ้นของกติกาดังกล่าวจึงมีข้อจำกัดในลักษณะที่ยังไม่มีการตระหนักถึงสถานะของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศไว้เป็นการพิเศษ และเมื่อมีการกล่าวถึงความเสมอภาคทางเพศ จึงให้ความสำคัญเพียงแค่เรื่องราวระหว่างชายหญิงเป็นสำคัญ (สมชาย ปรีชาศิลป์กุล, 2558)

ต่อมาประเด็นเรื่องของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศได้ถูกหยิบขึ้นมาพิจารณาที่ประเทศออสเตรเลีย ในคดี Nicholas Toonen V. Australia 1994 ซึ่งเป็นคดีของ Nicholas Toonen ชาวแทสมเนีย ที่ร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนว่า ถูกกฎหมายแทสมเนียลงโทษจากการทำกิจกรรมทางเพศ และรสนิยมทางเพศ การพิจารณาดังกล่าวคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเห็นว่ากฎหมายของออสเตรเลียมีบทลงโทษต่อพฤติกรรมรักเพศเดียวกันที่กระทำด้วยความสมัครใจของบุคคลที่บรรลุนิติภาวะในสถานที่ที่โหล้น เป็นการฝ่าฝืนกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง การเมืองในประเทศเกี่ยวกับการห้ามเลือกปฏิบัติต่อบุคคลด้วยเหตุของความแตกต่างทางเพศของบุคคล คดีนี้ส่งผลให้มีการยกเลิกกฎหมายดังกล่าว และเป็นการสร้างบรรทัดฐานการตัดสินว่า รสนิยมทางเพศรวมอยู่ในบทบัญญัติการต่อต้านการเลือกปฏิบัติในฐานะสถานะที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Human Rights Committee, 1991)

การรับรองสิทธิของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมในหลักการ Yogyakarta Principles ค.ศ. 2006 ซึ่งบัญญัติขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรและไม่ได้อยู่บนฐานคิดเรื่องเพศ ที่มีเพียงแค่เพศชายหญิง แต่ได้กล่าวถึงสิทธิของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศอย่างชัดเจน สาระสำคัญของหลักการดังกล่าว ได้ระบุถึงวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศซึ่งมีความสำคัญกับ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มองว่า “มนุษย์ทุกคนเกิดมาโดยอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิต่างๆ บรรดาสิทธิมนุษยชนทั้งหมดล้วนมีความเป็นสากล มีความยืดหยุ่นซึ่งกันและกัน ไม่สามารถแบ่งแยกจากกันได้ และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน วิถีทางเพศ และอัตลักษณ์ทางเพศ เป็นส่วนสำคัญของศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล และจำต้องไม่เป็นเหตุของการเลือกปฏิบัติหรือการกระทำทารุณกรรม” (สมชาย ปรีชาศิลป์กุล, 2558) หลักการยกยอการเท่าเทียมว่าเป็นหลักการที่พัฒนามาจากความคลุมเครือของกฎหมายระหว่างประเทศ อาทิ ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรบนฐานคิดที่รวมถึงกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ หลักการดังกล่าวได้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าสังคมเปิดรับและมีความเข้าใจต่อทุกกลุ่มคนไม่เพียงแค่ตระหนักถึงชายและหญิงเท่านั้น นอกจากนี้แล้วการยอมรับสถานะที่มีต่อกลุ่มคนหลากหลายทางเพศยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายของหลายประเทศเพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้เกิดการรับรองสิทธิของกลุ่มคนดังกล่าวอย่างครอบคลุม

บทสรุป

พัฒนาการของการยอมรับทางสิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศได้ยึดหลักการของสิทธิมนุษยชนที่เป็นสากลโดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคที่มนุษย์ทุกคนควรได้รับ ประกอบกับการได้รับอิทธิพลทางความคิดของสตรีนิยม โดยเฉพาะในคลื่นลูกที่ 3 ซึ่งถือว่าเป็นแนวคิดที่พัฒนามาอย่างก้าวกระโดด สังคมเริ่มให้ความสำคัญกับความสามารถของสตรี และไม่อิงจากเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ รวมถึงวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม เกิดการทะลวงกำแพงของบทบาทและหน้าที่สตรีตามความคาดหวังของสังคมในอดีตที่เป็นต้นเหตุของปัญหาความไม่เท่าเทียม อีกทั้งในช่วงเวลาดังกล่าวแนวคิดสตรีนิยมได้ขยายความครอบคลุมประเด็นมิติทางเพศและวัฒนธรรมที่หลากหลาย แนวคิดดังกล่าวจึงได้ขยายความครอบคลุมถึงกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ การพัฒนากฎหมายเพื่อรองรับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ และ

รับรองการแต่งงานของบุคคลที่มีเพศเดียวกันได้เกิดขึ้นในหลายๆ ประเทศ โดยที่องค์กรระหว่างประเทศอย่างสหประชาชาติก็ได้ให้ความสำคัญต่อการผลักดันให้แต่ละประเทศมีนโยบายเพื่อรองรับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนดังกล่าว ในห้วงเวลาที่ผ่านมากลุ่มคนหลากหลายทางเพศถือเป็นกลุ่มหนึ่งที่ถูกสังคมกดขี่ข่มเหง มาอย่างยาวนาน ด้วยเหตุเพราะความแตกต่างทางรสนิยมและความแตกต่างทางอัตลักษณ์ทางเพศที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม การต่อสู้และเรียกร้องความเท่าเทียมของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศได้เกิดการพัฒนามาตั้งแต่ช่วงสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 ในแถบประเทศตะวันตก มีการจัดตั้งองค์กรส่งเสริมสิทธิและความเท่าเทียมของบุคคลรักเพศเดียวกันแห่งแรกของโลก แต่ต้องพบกับอุปสรรคที่สำคัญ คือ วัตถุประสงค์ขององค์กรขัดต่อกฎหมาย Sodomy Law ที่ได้กำหนดบทลงโทษของคนที่รักเพศเดียวกันซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้รับอิทธิพลมาจากคริสต์ศาสนา การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศได้มีเหตุการณ์สำคัญที่สร้างจุดยืนต่อการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของกลุ่มคนดังกล่าว โดยเฉพาะภายหลังจากเหตุการณ์ Stonewall Inn (ค.ศ. 1970) เป็นเหตุการณ์ที่สร้างสัญลักษณ์ในการเรียกร้องความยุติธรรม สิทธิเสรีภาพให้กับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ การเปลี่ยนแปลงสู่การยอมรับของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนทั้งในระดับที่เป็นกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายที่เกิดขึ้นในรัฐต่างๆ อย่างกว้างขวางในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 จนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการยอมรับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศยังมีข้อจำกัดในบางประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามที่ยังมีแนวคิดว่าการรักเพศเดียวกัน การแสดงออกทางเพศ การแต่งกายข้ามเพศ เป็นเรื่องที่ผิดหลักทางศาสนา และยังมีอีกหลายประเทศที่กำหนดบทลงโทษที่รุนแรงกับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศจากกระแสแนวคิดอนุรักษนิยมที่ยังไม่สามารถยอมรับกลุ่มคนดังกล่าวได้

เอกสารอ้างอิง

- Asher & Lyric Fergusson. (2021). *A study of the world's most popular countries for LGBTQ+ travel reveals the good, the average & the ugly*. Retrieved April 27, 2022, from <https://www.asherfergusson.com/lgbtq-travel-safety/>
- CHAN, S. (2009). *Police Records Document Start of Stonewall Uprising*. Retrieved November 14, 2022, from <https://archive.nytimes.com/city-room.blogs.nytimes.com/2009/06/22/police-records-document-the-stonewall-uprising/>
- CNN. (2022). *It's Pride Month. Here's what you need to know*. Retrieved November 14, 2022 from <https://harvardstreet.org/its-pride-month-heres-what-you-need-to-know/>
- Drescher, J. (2015). *Out of DSM: Depathologizing Homosexuality*. Retrieved March 10, 2022, from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4695779/>
- Heywood. (1993). *Political Ideologies*. London: The Macmillan Press.
- Human Rights Committee. (1991). *Toonen v. Australia, Communication No. 488/1992, U.N. Doc CCPR/C/50/D/488/1992 (1994)*. Retrieved March 12, 2022, from <http://hrlibrary.umn.edu/undocs/html/vws488.htm>
- Jary & Jary . (2000). *Collins Internet-Linked Dictionary of Sociology*. Glasgow: Harper Collins Publishers.
- Johann Hari. (2011). *The Strange, Strange Story of the Gay Fascists*. Retrieved March 6, 2022 from https://www.huffpost.com/entry/the-strange-strange-story_b_136697
- Levy, M. (2021). *Gay Rights Movement*. Retrieved March 6, 2022, from <https://www.britannica.com/topic/gay-rights-movement>

- Richter, F. (2021). *Same-Sex Marriage Is Legal*. Retrieved April 27, 2022, from <https://www.statista.com/chart/26436/countries-legally-guaranteeing-same-sex-couples-the-right-to-marry/>
- The Guardian. (2018). *WHO takes transgenderism out of mental illness category*. Retrieved November 22, 2022, from <https://www.theguardian.com/society/2018/jun/20/who-takes-transgenderism-out-of-mental-illness-category>
- กฤตยา อาชวนิจกุล และวรรณาทองสีมา. (2548). ผู้หญิงในวาทกรรมสิทธิทางเพศ. เชียงใหม่: ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กาญจนาพร พงษ์พรหม และอรทัย เพี้ยยุระ. (2564). ความหลากหลายของมนุษย์วิถีใหม่: รสนิยมการปฏิบัติทางเพศแบบควียร์ ในเรื่องสั้นไทยร่วมสมัย พ.ศ. 2562-2553. *วิจิตรวรรณสาร* 5(3), 63.
- คณะอนุกรรมการด้านส่งเสริมโอกาสและความเสมอภาค. (2550). *โครงการสัมมนาสิทธิทางเพศ: สิทธิมนุษยชนที่ถูกละเลย*. สืบค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2565 จาก <http://library.nhrc.or.th/ulib/document/Fulltext/F04389.pdf>
- จงจิตต์ โสภณคนาภรณ์. (2549). *สังคมวิทยาสตรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จรัญ โฆษณานันท์. (2559). *สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริง (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: นิตยธรรม.
- ชเนตตี ทินนาม. (2564). *ยุทธศาสตร์สุขภาพะ LGBTQI+ ในประเทศไทย*. นครปฐม: สมาคมเพศวิถีศึกษา.
- ชะวักชัย ภาคินธุ. (2548). *กระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติการณสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชานนท์ ยอดหงษ์. (2561). *ใครไม่โพรด? เกย์โพรด: ว่าด้วยการต่อสู้ของเกย์ที่ไม่ได้มีแค่ Stonewall Riots*. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2565 จาก <https://thematter.co/thinkers/stonewall-and-other-gay-riots/53604>
- ชิษณุพงศ์ นิธิวรา และวรรณาทองสีมา. (2560). การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของผู้มีความหลากหลายทางเพศในสหรัฐอเมริกาสมัยประธานาธิบดีบารัค โอบามา (ค.ศ. 2017-2009). *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์* 8(1), 1-32.

- ชีรา ทองกระจาย. (2561). *ความเท่าเทียมกันทางเพศสภาพ*. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://www.stou.ac.th/Schoolnew/polsci/UploadedFile/8-82427.pdf>
- ณัฐชานันท์ กล้าหาญ. (2564). LGBTQ+ เราเป็นใคร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ (1984).
- ธเนศ ยุคันตวนิชชัย. (2558). ผู้นำสตรีกับสตรีนิยม. *วารสารนักบริหาร* 38(2), 49-58
- นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ. (2553). *ขบวนการเคลื่อนไหวของเกย์ในสังคมไทยภาคปฏิบัติ การและกระบวนการทัศน์*. (วิทยานิพนธ์ของการศึกษาด้านหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ. (2558). *การศึกษาเกย์ในสังคมไทย: 5 ทศวรรษของการสร้างความรู้*. สืบค้นเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/articles/6>
- นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ. (2558). *เครือข่ายกับการวิพากษ์มานุษยวิทยากระแสหลัก*. สืบค้นเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/articles/1>
- นาทนาม ไวยหงษ์. (2564). *Stonewall Riots จลาจลสี่รุ่งที่ระเบิดพลังการเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศมาจนถึงปัจจุบัน*. สืบค้นเมื่อ 6 มีนาคม 2565 จาก <https://www.vogue.co.th/lifestyle/article/stonewall-riots>
- บุษกร สุริยสาร. (2557). *อัตลักษณ์และวิถีทางเพศในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: องค์การแรงงานระหว่างประเทศ.
- ปริญญ์ กิตติธรรมาศักดิ์. (2560). ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคำนิยามในการศึกษาถึงความหลากหลายทางเพศในคนกลุ่มน้อยทางเพศในประเทศไทย. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต* 31(2), 1-14.
- ยุทธนา สุวรรณประดิษฐ์. (2543). *สิทธิและเสรีภาพของรักร่วมเพศชายตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ: วิเคราะห์จากปัญหาของสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ราเมศ พรหมเย็น. (2562). *เพศแห่งสยาม*. กรุงเทพฯ: สถาบันพิพิธภัณฑสถานการเรียนรู้แห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ 26 มีนาคม 2565 จาก <https://www.facebook.com/rsat.info/posts/679397725580812/>
- วรรณมน ไตรยศักดิ์. (2560). *Be Proud! รู้จักจุดเริ่มต้นและความหมายของ LGBT Pride เตรียมตัวก่อนไปร่วมงานพาเหรด*. สืบค้นเมื่อ 27 เมษายน 2565 จาก <https://thestandard.co/news-world-come-out-lgbt-pride-before-bangkok-pride2017-/>
- ศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านสุขภาพคนข้ามเพศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2563). *คู่มือการให้บริการสุขภาพคนข้ามเพศ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านสุขภาพคนข้ามเพศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2551). *อุดมการณ์การเมืองร่วมสมัย (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: อักษรข่าวสว.
- สมชาย ปรีชาศิลป์กุล. (2558). *บุคคลเพศหลากหลายในระบบกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อสิทธิและความเป็นธรรมทางเพศ.
- สุทิน นพเกตุ. (2549). *สิทธิมนุษยชนศึกษา: ยุทธศาสตร์สู่การสร้างวัฒนธรรม-วิถีชีวิตสิทธิมนุษยชนและสุขจิตชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- สุวิชา เป้าอารีย์. (2559). *ความเสมอภาค: แนวคิดและข้อถกเถียงเบื้องต้น*. วารสาร *พัฒนาสังคม* 18(ฉบับพิเศษ), 1-18.